

JOHN KEATS

31. 10. 1795 - 23. 2. 1821

„Vždyť co je život?
Uvaž! jenom den
jen kapka rosy v pádu
bezbranném
z vrcholku stromu“

Z pěti nejslavnějších básníků anglického romantismu (Wordsworth, Coleridge, Shelley, Byron, Keats) byl John Keats nejmladší. Narodil se 31. října 1795 ve Finsbury, předměstí Londýna, jako nejstarší syn majitele stájí Thomase Keatse. Když mu bylo devět let, zabil se mu pádem z koně otec. Matka se brzy znovu provdala a děti opustila. Johna a jeho sourozence George, Thomase a Frances Mary dostala na starost babička z matčiny strany, paní Alice Jenningsová. V jejím domě v Edmontonu prožily děti šťastné dětství. Babička také umožnila Johnovi dále studovat na internátní Clarkově škole v Enfieldu (1803-1811). Ve vyšších ročnících se díky vlivu syna ředitele školy, o osm let staršího Charlese Cowden Clarka, začal vášnivě zajímat o knihy ze školní knihovny. Otevřel se před ním barvitý svět antiky, nádherné děje historie a objevil krásu veršů alžbětinského básníka Spensera. Dokonce se pokusil přeložit Vergiliovu Aeneidu. Poté, co absolvoval školu, bylo rozhodnuto, že nepůjde na univerzitu, ale bude se věnovat nějakému praktickému povolání. Poručník Abbey s babičkou ho dali do učení k edmontonskému lékárníku a ranhojiči Thomasi Hammondovi. Vedle učení věnuje Keats hodně času čtení a začíná psát i první básně *Imitace na Spensera*, *Óda na Apollóna*. Po předepsané učební době se stěhuje do Londýna a pracuje jako asistent v nemocnici United Hospitals of Guys and St. Thomas's. Navštěvuje lékařské přednášky, vykonává praxi. Keats velmi těžko snášel deprimující prostředí velkoměsta. Neměl rád nemocnici, nesnášel pohled na lidské utrpení. Cítil se velmi opuštěný a své pocity vtělil do sonetu *Ó samoto*, který byl 5. května 1816 uveřejněn v časopise Leigha Hunta Examiner. Byla to první Keatsova otištěná báseň. V červnu 1816 složil úspěšně zkoušky z farmacie a ranhojičství a mohl začít vykonávat praxi mimo Londýn.

V této době už Keats patřil do okruhu umělců kolem básníka, publicisty a radikála Leigha Hunta. V jeho hampsteadském domku se také seznámil s Shelleyem. Hunt si mladého

básníka velmi oblíbil a v článku Mladí básníci, který vyšel v prosinci 1816 v Examineru, představil Keatse a Shelleyho jako příslib velké poezie. Keats tehdy dokončoval svou báseň *Spánek a poezie*, ve které předkládá vývoj poezie od antiky až po svou dobu, medituje o svém básnickém poslání a o významu poezie. Vyslovil zde názor, že "Poezie má být velká a nevtíravá", má být přítelem, tišit starosti a jasnit mysl. Věřil v dobro lidské duše a byl přesvědčen, že poezie má sloužit k jejímu zušlechtění.

Počátkem roku 1817 vyšla Keatsovi první sbírka veršů nazvaná *Básně* (Poems) ve vydavatelství bratří Ollierů. Charles Ollier do prvního výtisku napsal: "Keatsi, obdivuji vaši smělou duši". Obsáhlou recenzi uvítal prvotinu i Leigh Hunt. Přes příznivé kritiky se kniha příliš neprodávala. Keats se přesto rozhodl, že zanechá medicíny a bude se věnovat literatuře. Finančně ho zabezpečovalo malé dědictví po rodičích a babičce.

Měl za sebou první sbírku veršů a chtěl nyní vyzkoušet své schopnosti na rozsáhlém básnickém eposu. Jako námět si zvolil starořeckou báj o lásce pastýře Endymiona k bohyni měsíce. Keats do této básně vložil svou touhu po kráse a ideální lásce. V dubnu 1817 odjel na ostrov Wight, aby mohl v klidu psát. Chtěl se také oprostít od vlivu Hunta na svou tvorbu.

Endymion vyšel v nakladatelství Taylor and Hessey v dubnu 1818. Ve vlivném časopise Blackwood's Edinburgh Magazin a v The Quarterly Review vyšly velmi nepříznivé kritiky. Keats, i když moc dobře věděl o všech slabinách eposu a sám je dokonce v předmluvě k básni uvedl, byl tak nelítostným odsouzením překvapen. Kritici však chtěli nejen zasáhnout Keatse, ale i Hunta a celou "cockneyskou školu", ke které byl Keats také řazen, protože jako ostatní londýnští romantici vnášel do literatury hovorový jazyk obyčejných lidí. Za svůj "vulgární styl" sklidil hodně posměšků od oficiální kritiky, od lorda Byrona i Wordswortha. Keats byl raněn, ale neodradilo ho to od další práce: "Radši volím neúspěch, než abych nebyl mezi největšími." Začal psát básnickou povídku *Isabella neboli Květináč s bazalkou*. Námět pochází z Boccacciova Dekameronu. Vypráví příběh krásné, nevinné Isabelly, které bratři zabijí milence. Isabella jeho tělo najde a hlavu dá do květináče s bazalkou. Když bratři objeví její čin, Isabella umírá. Keats zde proti zkaženosti, nečestnosti a zločinnosti staví mravní čistotu, obětavost a vroucí lásku.

Léto roku 1818 nezačalo pěkně. Musel se rozloučit s bratrem Georgem, který odjížděl se ženou za lepší obživou do Ameriky. Keats je jel vyprovodit až do liverpoolského přístavu. Odtud se se svým přítelem Charlesem Brownem vydal na čtyřměsíční pěší cestu severní Anglií, "jezerním krajem" básníka Wordswortha a po stopách Roberta Burnse, skotského básníka a buřiče až do Skotska. Skotská cesta znamenala opravdový zlom v Keatsově tvůrčím životě. Rozšířila jeho obzor, měl možnost poznat nejrůznější typy lidí a hlavně se dostává do

přímého styku se skutečnou přírodou. Příroda má v jeho poezii významnou roli. Ta vysněná, plná rozeklaných skal, propastí, jezer a hradů je kulisou jeho romantických příběhů. Ta skutečná je jeho útočištěm, azylem před světskými strastmi, pokladnicí krásy. Mezi kvetoucí růže, zpívající slavíky a poletující včely se uchyluje ve chvílích příjemných i těžkých, i když ví, že mu nikdy nemůže přinést úplnou úlevu. Příroda je krásná a on krásu miluje, ale její součástí je i člověk se svými pochybnostmi, bolestmi a láskou.

O cestě podal svědectví v množství dopisů přátelům a rodině, výtěžil z ní náměty pro mnohé básně: *Při návštěvě Burnsova hrobu, Na Ailskou skálu, Sonet napsaný v Burnsově rodném domku, Zde na vrcholu hory Nevisu ...* a další. Domů se vrátil vyčerpaný a nemocný. Po návratu do Hampsteadu tři měsíce obětavě ošetřoval svého bratra Toma, který 1. prosince 1818 zemřel na tuberkulózu. Jeho smrt byla těžkou ranou pro Keatse, který ho měl velmi rád. Na naléhání přátel se přestěhoval zdrcený Keats z bytu, kde mu vše připomínalo bratra, do domu přítele Charlese Browna. Zde měl nalézt klid k práci. Potkal zde však i svou největší lásku, své soužení a zdroj inspirace, Fanny Brawneovou. Keats se vášnivě zamiloval. Požádal o Fanninu ruku, ale její matka odmítla. Začínající básník nebyl zárukou dostatečného finančního zajištění její dcery. Zoufalství beznadějně lásky dá vzniknout nádherným veršům:

*"O milost prosím - soucit, lásku, lásku
slitovnou lásku bez nástrah a trní
bezelstnou, prostou, odhodlanou lásku,
upřímnou, bez falše a bez poskvrny."*

Přichází rok 1819, vrcholný rok jeho tvorby. V zimě začíná psát epickou báseň *Hyperion* inspirovanou řeckou mytologií. Existují dvě nedokončené verze. Báseň vypráví o boji Titánů s generací mladých bohů. Mladí bozi vítězí a starý titán Hyperion musí ustoupit Diovi a bohu slunce, hudby a poezie Apollónovi. V druhém fragmentu Hyperionův pád zaujímá místo řeckých bohů básník-snílek. Je to epos o dočasnosti, smrtelnosti lidí a jejich mýtů, ale i o naději na budoucí, nový, lepší život. Keats na této básni pracoval celý rok a stejně ji nedokázal dokončit. Zároveň psal básnické povídky z gotického středověku *Předvečer svaté Anežky* a *Předvečer svatého Marka*, ta však zůstala nedokončena. V první z nich líčí touhu mladé dívky po milenci, po úniku s ním od zloby příbuzných a nepřátel. Téma bezvýhradné lásky se objevuje i v romantické baladě o bezcitné krasavici *La belle dame sans merci*. Keats prožívá nešťasnou lásku, je podezřívavý a žárlivý a povrchní Fanny mu k tomu svým koketováním zadává příčinu. Proto se v jeho nynější poezii místo okouzlení láskou jeví sama existence lásky jako nekonečné utrpení.

*"Je kletbou lásky,
že největší štěstí, největší plodí strast že to co je nejvybranější a nejjemnější
pohlít a v pustopustý troud změnit
spalující zášleh plamene."*

Báseň **Lamia**, jejíž námět našel v Burtonově Anatomii melancholie, je příběhem mladíka, který se zamiluje do zázračně krásné dívky, a když si ji chce vzít za ženu, promění se mu v hada a on umírá. I zde lze vystopovat Keatsův vlastní rozporný vztah k ženám

Nejen nešťastná láska je tématem tvorby Johna Keatse v roce 1819. Inspirovány anglickou přírodou a antickou mytologií vznikají ódy, nejkrásnější plody jeho lyrického genia. **Óda na Psyché**, **Óda na zahálku**, **Óda na slavíka**, **Óda na melancholii**, **Óda Podzimu** a nejoriginálnější a nejúchvatnější **Óda na řeckou vázu**. Básník ví, že už nikdy nikdo nerozluští děje znázorněné na váze, ale zároveň ví, že stále bude toto krásné, dokonalé umělecké dílo přinášet lidem krásu.

*"Až zajde stárím naše pokolení
ty zůstaneš a budeš sdílet žal
jiný, než náš a těšit lidi siré:
V kráse je pravda, v pravdě krása.
Není třeba víc poznat z naší země širé!"*

Při svém druhém pobytu na ostrově Wight píše Keats drama **Otho Veliký**. V říjnu už nemůže bez Fanny být a vrací se do Hampsteadu, kde se s Fanny formálně zasnubuje.

Prvé měsíce roku 1820 tráví Keats na lůžku. Tuberkulóza se stále zhoršuje. V únoru se poprvé objevuje chrlení krve, v červnu dochází k druhému záchvatu. V červenci vychází u Taylora and Hesseyho Keatsova třetí knížka pod názvem **Lamia, Isabella, Předvečer svaté Anežky a jiné básně** (Lamia, Isabella, The Eve of St. Agnes and other Poems). Kromě jmenovaných básní obsahuje ódy, fragment epické básně **Hyperion** a drobnější lyriku. Při stále se zhoršující nemoci ošetřuje Keatse paní Brawneová a jeho milovaná Fanny. V červenci přišel dopis od Shelleyho z Pizzy *"...Tadle tubera má zvláštní zálibu v lidech, kteří píšou tak dobré verše jako Vy, a za podpory anglické zimy si zasedla na svého vyvolence ... soudím, že byste udělal dobře, kdybyste strávil zimu v Itálii a vyhnul se tak velkému ohrožení."* Lékař také doporučoval strávit zimu v Itálii. A tak v září 1820 odjíždí Keats s malířem Josephem Severnem na palubě lodi Maria Crowther do Itálie. Na palubě lodi na prázdnou stránku Shakespearových Veršů napsal báseň **Zářivá hvězda**. Tímto sonetem se básník rozloučil s Anglií, s Fanny, se životem. Do Říma přijíždí 15. listopadu 1820 a ubytovává se v domě na

Piazza di Spagna. Jeho zdravotní stav se stále zhoršuje. Do posledních dní horoucně myslí na Fanny. Touží po jakékoliv zprávě o ní a zároveň se jí bojí *"Jen pohled na její rukopis by mi zlomil srdce."* Italské slunce ani obětavá péče přítele Severna však nemohly zachránit mladého básníka. 23. února 1820 umírá a o tři dny později je pohřben. Do hrobu s ním byly dány i neotevřené dopisy od sestry a od Fanny Brawneové, tak, jak si to přál. Na Severnovy náklady byl na protestantském hřbitově v Římě postaven v březnu 1823 pomník. Na Keatsovo přání je na něm místo jména vytesán epitaf: *"Zde leží ten, jehož jméno bylo psáno na vodu."*

Osud Keatsovi dopřál jen 26 let života. Jeho básnická tvorba vyzrála v krátkém období čtyř let, i když v jedné ze svých básní žádá:

*"Kéž deset let by bylo přáno mně
pro poezii! Abych dokončil,
co jsem si v duši vytkl za svůj cíl ..."*

Přesto vytvořil dílo, které se natrvalo zapsalo do dějin anglické i světové poezie.